

För skarpare skolbibliotek i Östergötland

Rolf Holm och Kerstin Olsson

Textbearbetning och foto: Mona Önnestam

**Biblioteken i Östergötland publicerar
Nr 1 2003**

Innehåll

Att klara sig själv är ingen bra grund	s 3
Sammanfattning: Liten och hjälplös	s 4
Grundskolebiblioteken: Boksamlingar utan personal	s 7
Gymnasiebiblioteken: Bibliotekarier och olika medier	s 11
Varför skolbibliotek?	s 15
Livslångt lärande och informationskompetens	s 17
Samarbete som redan finns - eller inte	s 21
Drömläge	s 23
Framgångsfaktorer	s 25
Idébank	s 27
Bilagor:	
1 Utskickad biblioteksenkät	s 35
2 Exempel på mål för gymnasiebibliotek	s 37
3 Exempel på samarbetsavtal skol- och folkbibliotek	s 40
4 Bibliotekslagen	s 42
5 Unescos skolmanifest	s 44
Litteratur	s 47

ISBN 91-974543-0-3
ISSN 1651-6613
Länsbibliotek Östergötland, Linköping 2003

Att klara sig själv är ingen bra grund

Alla Östergötlands barn går i grundskolan eller grundsärskolan. Majoriteten går vidare till någon gymnasieutbildning. Fyrtio procent fortsätter till högskolestudier.

Universitetsbiblioteket har kvalificerade bibliotekarier på plats under dagar, kvällar och helger. De större gymnasiebiblioteken har fackutbildade bibliotekarier under skoldagen. Men på grundskolorna har biblioteken sällan personal. Har mellanstadieeleven lättare att ta sig fram i informationsmängden på egen hand?

Vi vill att skolbiblioteken ska utvecklas, för att eleverna ska få de redskap som behövs i ett modernt samhälle. Detta kan ske genom ökat samarbete inom skolan, mellan skolor och mellan folkbibliotek och skolor.

Länsbibliotek Östergötland ingår från 2003 i regionförbundet Östsam. Vårt mål är att alla östgötar ska ha tillgång till biblioteksservice av hög kvalitet. Länsbibliotekets bibliotekskonsulenter har hög kompetens inom folk- och skolbiblioteksområdet med medieuppbyggnad, informationsteknik, utbildningsbibliotek, läsfrämjande arbete, projektledning m.m. och vi ställer gärna upp med stöd och kunskapsutbyte!

Kerstin Olsson, länsbibliotekarie

Liten och hjälplös

Sammanfattning

Är du liten och utan erfarenhet så får du ingen hjälp. Men på gymnasiet kan du fråga en bibliotekarie.

Är inte det här konstigt? Om man menar allvar med att alla ska lära sig läsa och lära sig lösa problem så måste man ju börja från början. En nybörjarläsare behöver jätteroliga böcker för att upptäcka läsglädjen. Kommer man efter i läsningen kan man behöva talböcker. Och det ska ske snabbt, innan eleven bygger självbilden ”icke-läsare” eller ”gillar inte böcker”.

Informationskompetens

Många grundskolor har skolbibliotek — eller? Kan man verkligen kalla det bibliotek när det bara är bokhyllor med böcker? Böckerna talar inte, de kan inte säga ”just här hittar du det du söker”.

Någon måste visa hur man letar efter rätt information och lära ut källkritik. Annars är risken stor att barnen själva lär sig en snabb och slarvig väg till kunskap — en knapptryckning på Internet och så tar man första bästa svar.

Forskare och entreprenörer är nödvändiga för samhällets utveckling och det sättet att tänka måste skapas lika tidigt som läsning och räkning. Inte kan man vänta till gymnasiet.

Varför bibliotekarier?

Bibliotekarier är experter på att söka information, lärare på att handleda elever. Samarbete är en bra väg.

Lärare är ju redan tusenkonstnärer, det är orimligt att dessutom kräva att de ska ha koll på vilka barnböcker som är populära just nu, vilka olika sorters talböcker det finns och hur man bäst hittar i informationsfloden.

En skola som arbetar problembaserat behöver bibliotekarier som kan delta i det pedagogiska arbetet.

Databaser och andra medier

Böcker är trevliga men i ett modernt bibliotek behöver man även tidskrifter, Internet och olika sorters databaser. Databaser och personal som kan visa hur de fungerar finns ofta på gymnasiebiblioteken men sällan på grundskolornas bibliotek.

Mål, samarbete och avtal

Utan något mål är det svårt att veta om man kommer framåt. De flesta grundskolor har inga mål för skolbiblioteket. Och bryr sig inte heller om att kolla hur den verksamheten fungerar.

Inte råd att ha ett eget bibliotek? Då kanske flera skolor skulle kunna samarbeta? Men inga skolor har sådana avtal emellan sig.

Inte heller finns det några avtal med folkbibliotek, trots att det sker mycket samarbete. Det går så länge det går att använda folkbiblioteken, tycks man resonera.

Men folkbiblioteket har ett bredare uppdrag, för alla kommuninnevånare. Böckerna, pedagogiken och öppettiderna stämmer kanske inte alls med skolans behov.

Mot en ljusnande framtid?

Att rektor bryr sig om skolbiblioteket är nödvändigt för att det ska utvecklas. Att samarbeta med andra skolor och bibliotek är ingen mirakelmedicin men ofta bra.

Utvecklingsprojekt, nätverk och olika sorters kompetensutveckling kan ge impulser till smarta sätt att samverka. Använd gärna vår idébank som en första inspiration.

En biblioteksplan, för hela länet och för varje kommun, kan visa vägen för hur alla i Östergötland ska få bra biblioteksservice. Både små och stora forskare.

Grundskolebiblioteken: Boksamlingar utan personal

En enkät har skickats till grundskolorna i Östergötland och tjugonio skolbibliotek har svarat. Dessa svar kan inte ge en fullständig kunskap om tillståndet i länets 230 skolor, men ger avstamp för en diskussion. Kulturrådet har kompletterande statistik över skolbiblioteken.

Välkommen in — men klara dig själv

Eleverna kan oftast besöka skolbiblioteken under hela skoldagen, men det finns sällan någon personal till deras hjälp, varken bibliotekarie, lärarbibliotekarie eller assistent.

I Kulturrådets statistik delas skolbiblioteken in i tre grupper: 21 % av Östergötlands skolor har sex eller fler personaltimmar per vecka, 41 % har en till fem timmar och 37 % har inte någon personal. Ett räkneexempel: Om alla länets elever gick i skolor med sex timmars personal, så skulle det räcka till 105 sekunder per elev och vecka.

Finns det personal är det oftare i större skolor och skolor med årskurs 6 till 9. Men den minsta grundskolan (43 elever) har bemanning 1,5 timmar i veckan och den största (605 elever) har ett tomt skolbibliotek, trots likadana öppettider. Tomt är förstås ett märkligt ord när det finns 20 000 böcker i lokalen, men hur hittar man bland dessa när det inte finns någon att fråga?

Den personal som finns har ingen omfattande IT-utbildning, det är mest ordbehandling eller till datapilot.

Exempel: Lysningskolan

Lysningskolan i Ödeshög är ett av de lysande undantagen. Under hela skoldagen finns här en skolbibliotekarie som kan hjälpa eleverna i årskurs 6 - 9. Många elever är med i Bokjury-grupper, där man läser årets nya böcker, diskuterar dem och skriver omdömen.

I den stora, ljusa bibliotekslokalen finns det datorer för informationssökning och generöst med sittplatser för egen läsning. Skolbibliotekarien samarbetar tätt med skolans lärare och en biblioteksenkät har gjorts bland eleverna. Även med folkbiblioteket finns det samarbete, bland annat kring databaser. (Läs mer på <http://skola.odeshog.se/mediatek>)

Mest böcker

Att jämföra skolbibliotekens budget går inte eftersom man har svarat på olika sätt. Ibland skiljer man inte på kostnaden för böcker och för prenumerationer. AV-medier, licenser och datorer ingår ofta i läromedelsbudgeten, men många skolbibliotek har inte så mycket sådant. Bokbestånden varierar mellan 0 och 20 000 volymer; bemannade bibliotek har 4 000 - 8 000 böcker.

Kulturrådets statistik kan inte komplettera här. Man har bara statistik över mediebeståndet på de skolbibliotek som har minst sex personaltimmar, alltså en femtedel av Östergötlands skolbibliotek. Tydligt anser Kulturrådet att den nedre gränsen för ett fungerande skolbibliotek går där.

Exempel: Kärna skola

Kärna skola i Linköping har ett mediatek med böcker och datorer för sina elever från förskola till åk 9.

Böckerna står i en ljus utvidgning av en korridor och är alltid tillgängliga. Här finns en dator och direkt bredvid finns två datorsalar.

På morgnarna kommer hela klasser till mediateket för att lära sig om informationssökning och hur man använder datorer.

Från tio till fyra på eftermiddagen kan enskilda elever få hjälp att hitta det de söker. Tre halvtider, med lärare och it-pedagoger, fördelas så att det alltid finns personal i mediateket. (Läs mer på www.edu.linkoping.se/karna)

Utan mål och mätning

Tre skolbibliotek har formulerat mål, men de flesta har inga mål. Däremot finns biblioteken ofta med i skolornas arbetsplaner.

Finns skolbiblioteken i den kommunala skolplanen? Olika skolor i samma kommun ger olika svar.

Uppföljning av verksamheten görs vanligen genom utlåningsstatistik och att man pratar med varandra. Några använder enkäter, biblioteksråd och konferenser. Vanligast är att man inte alls mäter verksamheten.

Projekt

Det förekommer inte särskilt många utvecklingsprojekt på skolbiblioteken. Det är framför allt olika läsprojekt och ITiS-projekt (IT i Skolan).

Exempel: Sverigefinska skolan

Det går naturligtvis att arbeta läsfrämjande utan att man har en bibliotekslokal. Sverigefinska skolan i Motala har välfyllda bokhyllor spridda runtom i lokalerna.

Eleverna gör bokrecensioner minst två gånger per år. Tjugo minuter i veckan är det bokklubb och ibland blir det boklunch, där små grupper äter tillsammans samtidigt som de pratar om böcker.

Lärare på skolan ger regelbundet råd till folkbiblioteket om inköp av finsk litteratur och tar med sig eleverna i årskurs 1-9 dit.

Samarbete

Det finns bara ett integrerat skol- och folkbibliotek bland svaren, men de flesta skolbibliotek har någon form av samarbete med folkbibliotek.

Mest är det boktips och lån, men ibland även utställningar, författarbesök och besök på bokbuss. Det finns inga skrivna avtal utan allt samarbete sker informellt.

Exempel: Nya Munken

Nya Munken i Linköping ligger vägg i vägg med Johannelunds biblioteksfilial. Eleverna i årskurs 7-9 har ingen bibliotekspersonal på skolan, men använder folkbiblioteket mycket. När sjuorna börjar får de en introduktion på filialbiblioteket.

Skolledningen talar uppskattande om filialbibliotekets arbetssätt, men det finns inga avtal eller delat ekonomiskt ansvar. I skrivande stund finns ett besparingsförslag om nedläggning av biblioteksfilialen.

Gymnasiebiblioteken: Bibliotekarier och olika medier

I Östergötland finns ett fyrtiotal gymnasieskolor, varav tjugotvå har bemanade bibliotek. Arton av dessa har svarat på enkäten.

Välkommen in — här får du hjälp

Tio gymnasiebibliotek har öppet minst fyrtio timmar i veckan och sex har öppet minst trettio. Fackutbildad bibliotekarie på heltid finns det på tolv av skolorna och ytterligare fyra har deltidsanställningar. De resterande två nöjer sig med några timmars lärarbibliotekarie. Biblioteksassistent på minst halvtid finns det på sju bibliotek.

På gymnasiebiblioteken är personalen duktig på IT, majoriteten har kunskaper som räcker till datakörkort. 95 % kan lära ut hur man söker i olika sorters databaser och nästan hälften kan göra egna hemsidor.

Exempel: Bergska skolan

Bergska skolan i Finspång har nyligen byggt om sitt gymnasiebibliotek med hjälp av eleverna på byggprogrammet. Det är en ljus lokal med många sittplatser, och de behövs för det är oftast fullt i biblioteket.

”När eleverna får välja var de vill arbeta väljer de först och främst biblioteket”, säger en lärare. ”När vi jobbade med ITIS-projektet blev det automatiskt att vi flyttade ner i biblioteket. Det var här böckerna och datorerna och sökmöjligheterna fanns, och man skulle ju handleda och leta bland böckerna.”

Man har lästimmar på industriprogrammet, där alla läser olika böcker utan att behöva skriva recensioner. Även i engelskan läser man olika böcker.

En universitetskurs i pedagogik för skolbibliotekarier blev en bra komplettering till bibliotekariens grundutbildning. (www.finspang.se/bergska)

Fortfarande mest böcker

Den minsta gymnasieskolan har 4 000 böcker och den största 20 000. Vanligast är 10-12 000 böcker, och fler tidskrifter än vad grundskolorna har.

Det går inte att få någon enhetlig bild av kostnaden för olika medier, licenser och datorer. Medieanslaget på det minsta biblioteket är 20 000 kronor. De flesta har 150 000 - 250 000 kronor. Det betyder att biblioteken kan köpa mellan 0,5 och 1,5 böcker eller andra medier per elev och år. Flera gymnasiebibliotek har fått sänkta medieanslag de senaste åren.

Mål och uppföljning

Nio av gymnasiebiblioteken har skrivna mål för biblioteket (se bilaga 2 för ett par exempel). Hos tolv finns biblioteket med i skolans lokala arbetsplan, men om skolbiblioteken finns med i de kommunala skolplanerna råder det delade meningar.

Femton av biblioteken följer upp biblioteksarbetet genom enkäter, samtal eller statistik. Många påpekar att utlåningssiffror inte är något bra mått. Mycket av arbetet handlar om informationssökning i databaser och det mesta av materialet används på plats.

Projekt och samarbete

Gymnasiebiblioteken arbetar ofta med utvecklingsprojekt. Både handfasta projekt som datorisering och läsprojekt och mera teoretiska som målarbete och kvalitetsmätningar.

Det finns inget integrerat gymnasie- och folkbibliotek, men det sker en hel del samarbete med folkbiblioteken. Det finns inga skrivna avtal för att reglera samarbetet.

Varför skolbibliotek?

Varför behövs skolbibliotek? Det enklaste svaret är att Bibliotekslagen (*SFS 1996:1596*) kräver det. ”*Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.*”

Men oavsett lagar behövs skolbiblioteket av pedagogiska skäl, särskilt i skolor som arbetar problemorienterat. Ett skolbibliotek liknar inte ett folkbibliotek, som ju har en bred roll som allmänhetens bibliotek. Skolbiblioteket är ett arbetsbibliotek för skolans elever och personal. De medier som finns ska vara relevanta för den undervisning som bedrivs på skolan och för de pedagogiska metoderna.

Utbildningens pedagogiska uppdrag definieras av skollag, läroplaner, kommunal skolplan och skolans lokala arbetsplan. De pedagogiska metoder som används i undervisningen påverkar det sätt biblioteket används på och även i vilken mån det finns fackutbildad bibliotekspersonal och om bibliotekspersonalen deltar i skolans planeringsarbete.

Varför behövs personal?

Böcker som står i hyllor i en korridor eller i ett särskilt rum blir inte automatiskt ett bibliotek. Böckerna talar inte för sig själva, hur stort utbud som än står där. Utan personal som levandegör böckerna och vägleder eleven till rätt bok blir det bara en boksamling, tämligen död och oanvänd.

Hur gör du som vuxen när du ska lösa ett problem? Du använder din erfarenhet kombinerad med verktyg för att skaffa nya fakta. Barn och ungdomar har inte så mycket erfarenhet och inte heller föds de med kunskap om hur man använder verktygen. Det måste de få lära sig av vuxna som vet.

När du söker en läsoplevelse får du kanske lästips via tidningar, bokklubbar eller vänner. Du tittar på böcker som skyltats i bibliotekets snurror och hyllor. Få tar sig tid att ströva längs anonyma bokryggar och på måfå rycka ut möjliga titlar. Barn har ingen bank av tidigare lästa författare eller ämnesområden. De behöver hjälp att hitta det som kan passa den egna smaken.

Kan inte lärarna hjälpa till i stället för särskild bibliotekspersonal? Självklart kan lärare skaffa sig fördjupad kunskap om informationssökning och följa utbudet av barnböcker. Men har inte lärarna redan idag mycket att hålla sig ajour med? Måste man uppfinna hjulet om och om igen, när det faktiskt finns

en yrkesgrupp som har kompetens inom det här området? Om man kombinerar bibliotekariens kunskaper med lärarens insikt i elevens nivå borde man ju kunna hitta det rätta för varje elevs utveckling.

En kommun kan få statsbidrag till mer personal i skolorna (*Skolverkets förordning 2001:36*) och väljer själv vilken personalkategori, dock ”strategiska för att nå en ökad måluppfyllelse”. Det låter ju precis som beskrivningen av skolbibliotekarier!

Vad använder man bibliotekspersonalen till? För att det ska vara verklig vits med att ha skolbibliotekarier så ska de naturligtvis arbeta med elever och lärare. Att anställa någon för att göra i ordning böcker, lägga in dem i datakatalogen och ställa upp dem på hyllorna är slöseri med bibliotekariens unika kompetens. Sådan administration kan man lösa på enklare sätt.

Det är en nyckelfaktor att bibliotekspersonalen är uppdaterad när det gäller läroplaner, kursplaner och skolans lokala arbetsplan för att biblioteket ska kunna spela en aktiv roll i skolarbetet för elever och personal.

Särskilda behov

För elever med särskilda behov är skolbiblioteket och bibliotekspersonal extra viktigt. De särskilda medier som kan behövas är svåra att skaffa på annat sätt än genom bibliotek.

Specialpedagoger, klasslärare och assistenter kan behöva samarbeta med en erfaren bibliotekarie för att hitta spännande och roliga böcker på exakt rätt nivå för eleven. Det gäller att hamna rätt från början, för det blir svårare att senare övervinna ett motstånd som byggts upp mot läsning.

Bibliotekslagen poängterar att ”Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov”.

Talböcker är en av de former som avses här. Talböcker får bara ägas och lånas ut av bibliotek. Skolbibliotek, men inte enskilda lärare, kan låna talböcker från den nationella lånecentralen Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB.

Talböcker eller kombinationen talbok och tryckt bok kan också lånas från kommunbibliotek och länsbibliotek. Skolorna kan dock inte förlita sig på att andra ska täcka hela behovet, utan måste ha tillgång till ett grundbestånd i det egna skolbiblioteket. (Ett förslag till hur detta skulle kunna byggas upp finns i Idébanken.)

I dagens läge kan man inte låna inlästa läromedel utan skolan måste köpa dessa. I februari 2003 föreslog utredningen av läromedel för funktionshindrade (*Sahlström: Läromedel - specifikt, SOU 2003:15*) att TPB från mitten av 2004 ska börja låna ut inlästa läromedel till skolbiblioteken.

Livslångt lärande och informationskompetens

Det låter så självklart när man säger att det moderna samhället kräver livslångt lärande och för detta behövs informationskompetens.

Med informationskompetens menas i allmänhet att kunna (definition från Lunds universitet):

- inse när man behöver information
- identifiera möjliga informationskällor
- formulera lämpliga sökstrategier
- söka information effektivt
- kritiskt utvärdera och välja information
- använda information: tolka, analysera och organisera och på så sätt lösa ett problem eller en uppgift.

Forskning från början

Östergötland har inte råd att utbilda sina invånare till ett omodernt samhälle. Det finns en övertro på att ungdomar själva skaffar sig informationskompetens bara genom att de använder Internet. Så är det naturligtvis inte. Även nutida gymnasieelever har svårt att ställa kritiska frågor och formulera problem (*Samverkan, ansvar och utveckling, Regeringen 1999*).

Ett obligatoriskt projektarbete infördes 2000 i gymnasiet och Skolverket gav då bidrag för att inte bara lärare och skolledare utan även bibliotekarierna skulle kunna kompetensutveckla sig kring detta. Kurser i handledning av projektarbete ges numera av bl.a. Linköpings universitet, som även kan skraddarsy sådana för olika grupper. (Läs mer om detta i Idébanken.) Från 2001 är det också möjligt att genomföra projekten inom vuxenutbildningen.

Handledning till ett problembaserat, forskningsinriktat inlärningsätt måste börja redan i grundskolan. Och forskare, oavsett nivå, behöver bibliotek.

Utbildningsnivå och framtid

Om man ser på länsgenomsnittet så har Östergötland bara något sämre utbildningsnivå än snittet för Sverige. I Östergötland har 16 % (av 25-65 år) eftergymnasial utbildning på tre år eller längre och rikssnittet är 17 %. Men på kommunnivå är det synnerligen ojämnt, med Linköping på 25 % och resten på betydligt lägre nivåer, ner till 7 %. I riket har 20 % inte gymnasium, i Östergötland 21 %. Även här varierar det i kommunerna, med 31 % som högst. (Statistik från SCB 2002.)

Spelar utbildningsnivå så stor roll? Är det inte andra saker som är lika viktiga för framtidens näringsliv och samhällsutveckling? Kairos Future är ett konsultföretag som under många år arbetat med framtidsscenarier. Många kommuner, organisationer och företag har anlitat dem för att försöka få nycklarna till en framgångsrik framtid.

Enligt Kairos Futures framtidsbarometer handlar det om kommunikationsnärhet, kunskapskultur, kompetenstillgång och kommunalt stadsmannaskap. En rankinglista över hur Sveriges kommuner hävdar sig i dessa avseenden gjordes 2002: Av Östergötlands kommuner hamnade Söderköping på 53:e plats och sedan följer Vadstena 54, Linköping 70, Mjölby 72, Motala 92, Åtvidaberg 99, Kinda 100, Finspång 170, Boxholm 179 och Ydre 191. (Läs mer på www.kairos.se/pdf/Kommunbarometer_sum.pdf)

Lärcentrum och folkbibliotek

Statliga bidrag ges för att skapa en infrastruktur i varje kommun kring vuxnas lärande. Många kommuner satsar på lärcentrum, där det finns lokaler, teknik

och handledning för distansstudier, lokalt upphandlade universitets- och högskolekurser och andra kurser utifrån det lokala näringslivets och invånarnas behov.

Inom EU:s Mål 2 pågår ett projekt med lärcentrum i kommunerna Boxholm, Kinda, Valdemarsvik, Ydre och Ödeshög. Samarbete sker med ett annat Mål 2-projekt där biblioteken i samma kommuner arbetar för att göra bibliotekens tjänster tillgängliga via Internet och ge invånarna möjlighet att skaffa sig den informationskompetens de behöver för att kunna vuxen- och distansstudera samt driva och utveckla företag i glesbygd. (Läs mer på www.lio.se/lansbibliotek, välj Projekt.)

I några av länets kommuner får folkbiblioteken del av de statliga bidragen för att kunna komplettera med extra kurslitteratur eller personal som ska vara till extra hjälp för de studerande.

Studerande på alla nivåer använder i hög grad folkbiblioteken. Av de som besöker ett folkbibliotek är cirka hälften vuxenstuderande och många elever i grundskola och gymnasium använder också folkbiblioteken i skolarbetet.

Exempel: Ydre lärcentrum

I Ydre bygger lärcentrum upp ett eget bibliotek enbart för de fåtal elever som är inskrivna på kurser där. Böckerna får inte lånas av andra vuxenstuderande. Tvärsöver gatan brottas folkbiblioteket med att försöka täcka övriga studerandes behov, utan att ha några extra mediepengar för detta.

Pedagogiska projekt

Länsbibliotek Östergötland driver projektet *Folkbibliotekets roll i vuxnas lärande* (2002-2005). Syftet är att höja kompetensen och beredskapen att handleda vuxen- och distansstuderande på folkbiblioteken. (Läs mer på www.lio.se/lansbibliotek, välj Projekt.)

Projektledarna har erfarenhet från två framgångsrika kommunala projekt:

I Linköpings kommun har drygt 1600 lärare och annan pedagogisk personal utbildats i hur man handleder elever i informationssökning. (*Navigatören 2000* heter ITIS-projektet).

Kursmetod och material har skapats av gymnasiebibliotekarie Anne Hederén (numera på länsbiblioteket), som också utbildat ett hundratal lärare till piloter som i sin tur utbildat kollegor. (Läs mer på www.edu.linkoping.se/itis/navigatoren).

Lärcentrum i Motala har ett projekt inom kunskapslyftet med bibliotekarie, studie- och yrkesvägledare och arbetsförmedlare på plats. Deras kompetens ses som en resurs för skolans och de studerandes utveckling. Urban Bäckström arbetar både med detta projekt och länsbibliotekets projekt.

Samarbete som redan finns — eller inte

”Lämpligt fördelade skolbibliotek” kan naturligtvis innebära att flera närliggande skolor samarbetar kring ett bibliotek eller att skolan samarbetar med ett folkbibliotek. Ingen av skolorna som besvarat enkäten har angett att man har avtal skolor emellan för biblioteksverksamhet.

Det finns integrerade skol- och folkbibliotek och det finns folkbiblioteksfilialer eller kommunalsbibliotek som är placerade i omedelbar anslutning till skolor. Inga skolor har formella avtal med folkbibliotek, trots att det förekommer en hel del informellt samarbete. I Linköping, Motala och Norrköping finns bokbussar, som även besöker skolor.

Exempel: Linköpings bokbuss

Bokbussen i Linköping besöker nitton skolor och varje skola får besök var femte vecka. Nackdelen är att besöken sker så sällan och att det då enbart handlar om boklån från folkbiblioteket. Biblioteksfunktionen blir inte integrerad i skolans verksamhet och den pedagogiska funktionen saknas.

Universitetsbiblioteket

Förutom den egna undervisningen och forskningen så har universiteten också fått ett tredje uppdrag att samverka med organisationer, näringsliv och offentliga institutioner i närområdet. Därför är Linköpings universitetsbibliotek öppet även för andra än de egna studenterna.

Folkbiblioteken och skolbiblioteken i länet kan låna in böcker från universitetsbiblioteket till sina kommuninnevånare. Diskussion pågår om att försöka göra alla bibliotekskataloger gemensamt sökbara, så att man i en enda sökning ska kunna se både universitetsbibliotekets och folkbibliotekens mediebestånd. Universitetsbiblioteket vill också öka samarbetet med gymnasiebiblioteken.

Från slutet av år 2003 får universitetsbiblioteket ansvar för att låna ut anpassad kurslitteratur till läshandikappade studenter. Detta enligt samma modell som redan finns för samarbete mellan den nationella lånecentralen TPB och läns- och folkbiblioteken. Talböcker som är högskolelitteratur kan även lånas av läshandikappade som inte är studenter.

Studenter kan hemifrån, eller via folkbiblioteket, få tillgång till databaser som universitetsbiblioteket prenumererar på.

Mediecentraler

I Motala finns Mediaenheten som arbetar med läromedel. Verksamheten styrs av ett samverkansavtal mellan Linköping, Vadstena, Boxholm, Ydre, Kinda, Mjölby och Motala kommuner.

I Norrköping är Mediecentralen kommunens pedagogiska resurs och arbetar bl. a. med läromedel.

Drömläge

Ett sätt att arbeta med verksamhetsutveckling är att först identifiera ett drömläge och sedan hitta olika framgångsfaktorer för att uppnå detta. Låt oss försöka se skolbibliotekets drömläge ur olika synvinklar.

Rektors drömläge

Ett framgångsrikt bibliotek ska bidra till elevernas utveckling, både intellektuellt och kulturellt. Biblioteket ska vara en bra lärmiljö med kompetent personal och ha ett brett urval av aktuella medier för studier, lästräning och upplevelser. Biblioteket ska också vara en resurs i lärarnas kompetensutveckling.

Exempel: Platenskolan

Platenskolan i Motala ska byggas om. Gymnasieskolan ska, enligt rektors vision, formas runt ett biblioteksnav.

Runt biblioteket ska det ligga en kunskapsgalleria med undervisningsgrupper (inte klassrum). En trappa upp finns glasade höga landskap med arbetsgrupper. Arbetslagen ska finnas runt landskapet.

Man ska inte ha schema utan jobba på tvären i projekt. Det ska finnas ”friskolor i huset”, i likhet med Företag-Sam, som redan fungerar som en friskola i skolan. I denna samarbetar man med företag på orten och arbetar med svenska som verktyg.

Lärarens drömläge

Ett bra bibliotek ska vara en resurs för eleverna i deras aktiva kunskapssökande. Det ska innehålla ett brett urval av medier på rätt nivå för de studerande och för de pedagogiska metoder som används i undervisningen. Det ska finnas litteratur som väcker lust att läsa och som är bra för elevernas lästräning.

Det ska också finnas litteratur för lärarens egen kompetensutveckling och för fördjupning inom det egna ämnet.

I biblioteket ska det alltid finnas kompetent personal, som kan handleda både lärare och elever i informationssökning. Det ska vara bra kommunikation mellan bibliotekarie och lärare, så att nödvändig litteratur, information och samarbete kan planeras i tid. Detta samarbete kan även ske utanför biblioteket, så att bibliotekarien finns med i undervisningen.

Bibliotekariens drömläge

Biblioteket ska vara en integrerad del av skolan. Lärare och bibliotekarier ska ha kunskap om varandras styrkor och tillsammans utveckla både skolan och varandra och bidra till elevernas utveckling.

Biblioteket ska innehålla ett brett utbud av fräscha, attraktiva, aktuella böcker och andra medier och ha tillgång till olika databaser och nättjänster. Det ska finnas datorer, skrivare, kopiator och andra hjälpmedel för de studerande.

Bibliotekspersonalen ska ingå i arbetslag, vara delaktig i projektarbeten och det pedagogiska utvecklingsarbetet, handleda i informationsökning och stimulera intresset för litteratur och kultur.

En modern problembaserad pedagogik kräver att bibliotekarien deltar i det strategiska planeringsarbetet, eftersom biblioteket har en viktig pedagogisk roll.

Elevens drömläge

Biblioteket ska ha massor av spännande och bra böcker för både skolarbete och fritid. Även andra medier, som roliga tidskrifter, inlästa böcker, uppslagsverk på cd-rom och olika datorprogram ska finnas.

Det ska vara lätt att hitta det man söker och lätt att få hjälp hela skoldagen av trevlig bibliotekspersonal. Biblioteket ska hänga med i det som är nytt och ha tillgång till Internet och olika databaser.

Det ska finnas många datorer och platser att sitta vid för att arbeta eller läsa. Biblioteket ska ligga centralt och vara öppet hela skoldagen. Lokalen ska vara ljus och trevlig med fräscha möbler och gardiner och fina färger, och den ska vara tillgänglig även för funktionshindrade elever.

Framgångsfaktorer

Vilka är skol- och gymnasiebibliotekets framgångsfaktorer? Så här har vi uppfattat dem (utan någon inbördes rangordning).

Rektors engagemang

En avgörande faktor för hur långt biblioteket kan nå är rektors intresse och engagemang för pedagogisk utveckling, och rektors kunskap om den betydelse som biblioteket har i ett kunskapssökande arbetssätt.

Lärarnas kunskap

Enligt den forskning som finns kring resursernas betydelse för det pedagogiska resultatet är den största framgångsfaktorn kompetenta lärare. Den kompetens som bibliotekspersonalen har när det gäller att handleda i informationssökning är mycket viktig även för lärarnas fortbildning.

Handledningen av eleverna i biblioteket bör ske i samarbete mellan lärare och bibliotekspersonal. Lärarna känner till kursens kunskapsmål, och de känner eleverna och vet deras behov och vilken nivå de behöver på materialet. Till lärarnas och elevernas hjälp finns bibliotekspersonalens kompetens när det gäller informationssökning och litteraturkunskap.

Lärarna har kontakt med bibliotekspersonalen när de planerar sina kurser, så att rätt litteratur kan köpas/lånas in i tid och så att bibliotekspersonalen kan förbereda användarundervisning i relevanta databaser.

Bibliotekspersonalens kompetens

Den kompetens som en bibliotekarie behöver i skolans värld är:

- kunskap om skolans styrdokument och arbetsformer
- kunskap om hur elever lär
- kunskap om hur lärare undervisar
- kunskap i informationssökning
- förmåga till handledning
- kunskap i medier och medieplanering
- kunskap om källkritik

Aktuella medier

Biblioteket behöver ha tillgång till ett brett urval av aktuella medier, som är anpassade till skolans inriktning och behov. I begreppet medier ingår även Internet och tillgång till olika databaser och nättjänster.

Utvecklingsprojekt

Alla verksamheter riskerar att stagnera om personalen inte får nya impulser. Utvecklingsprojekt är ju, som framgår av namnet, utvecklande för både biblioteken och den personal som är engagerad i projekten. ITiS har haft stor genomslagskraft när det gäller informationssökning och lärarnas samarbete med biblioteket.

I dagens läge är utvecklingsprojekt en del av det ordinarie arbetet, och självklart måste alla projekt vara väl förankrade bland skolpersonalen för att ha utsikt att lyckas. De måste passa in i den pedagogik som tillämpas på skolan och ge nytta i större utsträckning än ansträngning.

Nätverk

Att utbyta erfarenheter med kollegor är ett bra sätt att få nya infallsvinklar. Många gymnasiebibliotekarier träffas i nätverk, både inom den egna kommunen och i Östergötland. Däremot känner vi inte till något nätverk för lärarbibliotekarier inom grundskolan i Östergötland.

Det finns tre större nätverk för skolbibliotek i Sverige:

Skolbibliotek Ost (www.biblioteket.nu/skolbibost.htm),

Skolbibliotek Syd (www.kulturpalatset.se/bibsyd) och

Skolbibliotek Mitt (www.biblioteken.kramfors.se/skolmitt).

Forskning

Forskning bidrar till framgång på flera sätt: den kan identifiera vad som leder till framgång, sprida kunskap om detta och inspirera skolor och bibliotek till nya projekt som leder till ny forskning.

Det finns en hel del aktuell forskning inom både pedagogik och informations-sökning. Skolverket har under 2002 kommit ut med några mycket bra forsknings- och kunskapsöversikter.

Ett par exempel är *Informationssökning och lärande, en forskningsöversikt* av Louise Limberg, Frances Hultgren och Bo Jarneving och *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat, en kunskapsöversikt* av Jan-Eric Gustafsson och Eva Myrberg.

Idébank

Ett skolbibliotek kan naturligtvis inte leva enbart på idéer. Utan den grund som en rimlig budget (för medier, lokaler och personal) innebär finns det inte mycket att bygga på. Men resurser kan optimeras, användas på ett sådant sätt att man får ut maximalt av varje krona. Här har vi samlat några idéer och tips kring verksamhet och kompetensutveckling. Hoppas de ger inspiration till egna idéer!

Delade bibliotekarier

Det finns modeller där flera skolor delar på en bibliotekarie. Bibliotekarien åker runt på skolorna efter ett veckoschema. Tyvärr har detta sällan varit någon bra lösning.

Omställningen att gå från skola till skola och uppdatera sig på respektive skolas arbets sätt tar onödigt mycket energi. Man kommer inte in i arbetslaget och risken finns att mycket av arbetstiden går åt till uppstädning för att reda ut det kaos som blivit i bokrummet.

Flera skolor skulle kunna arbeta mera projektinriktat genom att dela på en

informationsvägledare och bokpratare som finns på varje skola en längre period, exempelvis två månader. Då satsar man på några klasser i taget och återkommer flera gånger till dem.

En annan idé kan vara att köpa konsult hjälp, en bibliotekarie som handleder lärarna i informationssökning och bokkännedom. Denna kan kanske köpas från ett folk- eller skolbibliotek i närheten.

Skolan kan också köpa bibliotekarie per timme från folkbiblioteket, som tar emot på folkbiblioteket för längre undervisning i informationssökning och bokprat.

En kommun skulle kunna ta ett samlat grepp genom att anställa en skolbibliotekskonsulent, som gör punktinsatser enligt skolornas önskemål.

Avtal med folkbibliotek

Det är inte hållbart i längden att ha ett avtalslöst tillstånd mellan skolor och folkbibliotek. Visst kan det vara lockande att som skola använda sig av folkbibliotekets medier och personal så långt det går, men då kan man inte heller påverka vilka böcker som köps eller hur personalen arbetar. Skolan har heller inget inflytande över om biblioteksfilialer förändrar sina öppettider eller läggs ned. (Exempel på samarbetsavtal finns i bilaga 3.)

Statens kulturråd förespråkar att avtal upprättas även om biblioteken inte är integrerade men ”skolans elever och lärare använder folkbiblioteket som ett komplement till det egna skolbiblioteket” (*Skolbiblioteken i Sverige. Sammanfattning och uppföljning 1999-2001*).

Integrerade bibliotek har två huvudmän och folkbiblioteket lokaliseras till skolans lokaler. I rapporten *I nöd och lust* (Statens kulturråd 1991) listas fyra kriterier för att detta samarbete ska kunna fungera på ett bra sätt:

- Huvudmännen formulerar tillsammans mål och delar på ansvaret för verksamheten.
- Bokbeståndet är gemensamt.
- Personalen är gemensam.
- Både skola och bibliotek bekostar verksamheten.

Integrerade bibliotek är inte det självklara svaret på hur skolor och bibliotek ska samarbeta. Det finns både fördelar och nackdelar. För att ett folkbibliotek även ska kunna fungera för skoländamål behöver man komplettera mediebeståndet och vidareutbilda personalen i skolans pedagogik.

Både skolan och folkbiblioteket har fördelar av ett bredare mediebestånd och att fackutbildade bibliotekarier kan finnas tillgängliga under ett längre öppethållande.

En nackdel för folkbiblioteket är att biblioteket kan få en slagsida mot

skolbiblioteksverksamhet under dagtid. Erfarenheter från integrerade bibliotek visar att vuxna och mindre barn ofta undviker biblioteket under skoltid, eftersom man tycker att eleverna då dominerar biblioteksmiljön.

Läsvanor grundläggs tidigt. Det är viktigt att attraktiva filialbibliotek finns även för de riktigt små barnen och deras föräldrar.

Biblioteksplaner

En regional biblioteksplan kombinerad med kommunala biblioteksplaner skulle kunna visa vägen mot god tillgång till information, litteratur och biblioteksservice i Östergötland. I kommunernas biblioteksplaner ska naturligtvis även skolbiblioteken ingå, för att ge en samlad bild av alla biblioteksresurser i kommunen.

Planen kan följa det livslånga och livsvida lärandet, så att man på ett konkret sätt analyserar behov och resurser för olika grupper, både sådana som ingår i formella utbildningssammanhang och sådana som på eget initiativ vill utveckla sig inom något fritidsintresse eller arbetsområde.

Initiativ till och samordning av den kommunala biblioteksplanen tas gemensamt av förvaltningscheferna för bibliotek, utbildning och omsorg. Även den som är ansvarig för kommunens näringslivsplanering bör finnas med i arbetet.

Talböcker

Även om skolbiblioteket kan låna talböcker från andra bibliotek så behövs ett eget bestånd. Det används i det fortlöpande samarbetet med specialpedagoger och för olika läsprojekt.

Fördelen med det egna beståndet är att man inte behöver ta hänsyn till lånetider eller beställningsköer, utan kan ha flera egna exemplar av populära titlar som lånas ut under lång tid.

För en ganska liten kostnad skulle man kunna skaffa ett bra grundbestånd genom länsbiblioteket. Länsbiblioteket har talbokstillstånd och därmed rätt att kopiera alla talböcker; vanliga talböcker, talbok för lästräning och de läromedel som gjorts som talbok.

Inlästa läromedel som produceras som kommersiella ljudböcker får dock inte kopieras av länsbiblioteket. När det gäller inlästa läromedel gör Specialpedagogiska institutet alltid talböcker, medan Inläsningstjänst gör både talböcker och ljudböcker. TPB gör talböcker av kurslitteratur på högskolenivå och dessa kan lånas från TPB eller via universitetsbiblioteket.

Nutidens talböcker görs digitalt, som mp3-filer i DAISY-format, och blir därmed mycket lätta att kopiera. En robot för kopiering av digitala talböcker finns på länsbiblioteket.

Självkostnadspris för cd-romskiva och en skyddande plastficka hamnar på cirka tio kronor (utan arbetstidskostnad inräknad). Program för att läsa digitala talböcker i dator kan skolan beställa gratis från TPB.

Ett enkelt sätt för skolbiblioteken att handskas med skivorna är en pärm med plastfickor. I plastfickan kan beskrivningen av talboken finnas, utskrivna från databasen Handikat (länk och sökhjälp via www.tpb.se).

Vill man göra färdiga paket för lästräning så kan DAISY-skivan ligga i en ficka i boken. Med etikett på boken, ”Innehåller även talboken”, och placering på en skyltad hylla så markerar man för elever och lärare att detta är ett talbokspaket.

Om efterfrågan växer så att man tidsmässigt inte hinner med så kan länsbiblioteket beställa den fysiska kopieringen av någon annan. Men det är alltid länsbiblioteket som måste beställa utförandet; kommunbibliotek, skolor och AV-centraler får inte göra talbokskopior. Och det är bara bibliotek som får äga och låna ut talböcker.

Byta erfarenheter

Att se hur andra arbetar i sitt skolbibliotek eller att själv byta arbetsplats brukar ge aha-upplevelser. Det självklara var inte så självklart som man trodde och nya tankar kan vitalisera det egna arbetet.

Två skolbibliotekarier kan ha praktik hos varandra - man besöker varandra växelvis och får se hur den andre arbetar. Exempelvis en gång i veckan under två månaders tid.

Två personer kan också byta plats för några månader eller under någon dag per vecka. Även om det är olika arbetsgivare borde man genom avtal kunna lösa det praktiska.

Man kan också praktisera i helt nya verksamheter, t.ex. på universitetsbiblioteket eller i ett folkbibliotek.

Ett annat sätt att byta erfarenheter är genom mentorskap. Det har mest används i chefsammanhang men fungerar naturligtvis även för skolbibliotekarier. En person med lång erfarenhet kan ofta tycka det är roligt att vägleda en person som är nyare i yrket. Utbytet brukar vara ömsesidigt eftersom även mentorn får del av fräscha åsikter och kunskaper.

För att detta ska fungera ska mentorn och adepten arbeta på olika ställen och kunna stå helt fria mot varandra. En lämplig tidsram är att träffas en gång i månaden under ett till två år.

Lärarytbildningar

Samarbete skulle kunna ske mellan lärarytbildningar och biblioteken. Lärarytkandidater skulle t.ex. kunna pröva metodutveckling ute på "sina" skolor, där pedagogiskt insatta bibliotekarier kan fungera som handledare tillsammans med ordinarie handledare.

Biblioteken och lärarytbildningen skulle också kunna samverka kring utformandet av kurser för lärarytkandidater.

Från information till kunskap

Från information till kunskap. Metodiska redskap är en 5-poängskurs som startar under hösten 2003 vid Linköpings universitet. Den riktar sig främst till gymnasielärare och gymnasiebibliotekarier, men kan framöver komma att omfatta även grundskolan.

Kursen har utformats i samarbete mellan universitetet, länsbiblioteket och Linköpings bildningsnämnd och gymnasieskolor och tankarna bakom har varit:

— Utbildningen i gymnasieskolan ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper. Förmågan att analysera och lösa problem och förmågan att söka och bearbeta information är kompetenser som av Gymnasiekommittén föreslås ingå som mål i kärnämneskurserna. (*Gymnasiekommittén 2000. Åtta vägar till kunskap. SOU 2002:120*).

— Projektarbetet och gymnasieskolans förändrade arbetsformer ökar behovet av metodiska redskap.

— Internet har gjort enorma informationsmängder tillgängliga. Det finns ett behov av att problematisera, strukturera och söka kunskap ur detta informationsflöde.

— På universitetet har man uppmärksammat att många universitetsstudenter saknar de vetenskapliga redskap som behövs för att göra information till kunskap.

Kursens utgångspunkt är lärandet som process och den fokuserar på problematisering, informationssökning och handledning som metodiska redskap. Linköpings kommun planerar metodutvecklingsprojekt med lärare och gymnasiebibliotekarier i samband med kursen.

Bibliotek och lärande

I länsbibliotekets projekt *Folkbibliotekets roll i vuxnas lärande* planeras en satsning på kompetensutveckling för folkbibliotekarier, skolbibliotekarier, lärare i ungdomsskolan och vuxenutbildningen.

En 5-poängskurs utvecklas i samarbete med Centrum för biblioteks- och IT-pedagogik vid Linköpings Universitet. Dessutom tänker länsbiblioteket erbjuda ett smörgåsbord av föreläsningar, seminarier och workshops.

Det kommer att handla om kunskapsutveckling, pedagogiska perspektiv och metoder som främjar utvecklandet av informationsskompetens, informationssökning i läroprocessen, handledning, bibliotekariens roll i lärande, metodik vid probleminriktat arbetssätt etc.

Pedagogisk bibliotekarieutbildning

Växjö universitet erbjuder från hösten 2003 en ny utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap. Utbildningen på 120 poäng har särskild inriktning mot pedagogik och lärande.

I beskrivningen står det: *”Bibliotekarien spelar en viktig roll i olika kunskapsprocesser där användare behöver stöd och handledning. Det kan till exempel innebära att hjälpa skolelever och studenter med deras arbeten eller att utbilda användare i att söka information i databaser och på webben. Samverkan med andra yrkeskategorier, till exempel i lärarlag, är en viktig del av bibliotekariens arbete.”*

Kanske kan dessa studenter intresseras för något projekt anknutet till skolor i Östergötland?

Fler exempel på möjligt samarbete

Det finns många fler områden där samarbete mellan olika kombinationer av skolbibliotek, gymnasiebibliotek och folkbibliotek kan leda till minskade kostnader eller större utbyte. Här är några exempel:

— Kompetensutveckling kan ske på flera sätt än de kurser eller utbyte av erfarenheter som listats ovan. **Egna kurser** kan utformas på olika nivåer och tillfälliga **projekt- och studie/arbetsgrupper** skapas, även med personal från andra kommuner och i andra funktioner.

— **Nätverk** för skolbibliotekspersonal, i en kommun eller på samma stor-

leksnivå tvärsöver flera kommuner. Nätverket kan ha en **e-postlista** för att tipsa varandra om exempelvis bra Internetplatser

— **Idétorg** - samma tanke som den här idébanken fast mycket mer. Kan vara fysiska träffar med idésprutande, gemensamma webbplatser och/eller e-postlistor. Låt även elever och lärare lämna idéer i en förslagslåda och diskutera med kollegor hur man kan jobba vidare med förslagen.

— **Arbetsplaner** för skolbibliotek kan utarbetas i grupp med andra skolbibliotekarier, så att man får idéer av varandra.

— Flera rektorer i skolor med samma elevantal kan resonera sig fram till en rimlig nivå på skolbibliotekets budget. I en kommun kan rektorerna enas om ett **modellbibliotek**, som sedan byggs upp skola för skola.

— Gemensamma **databaslicenser**, för att få ner kostnaden.

— Olika sorters **lärprojekt**, ex. *Hela skolan kollar källan*. (Vem säger vad och kan man lita på det?) Även samarbete med nationella projekt som Språkrum, Bokjuryn och Lära för livet.

— Flera skolor kan göra en elevproducerad **webbtidning** ihop.

— **Virtuella** gymnasiebibliotek, gemensamma bibliotek på nätet kan komplettera de fysiska gymnasiebiblioteken. Då kan man dela upp arbetet med länksamlingar, boktips, handledning i informationssökning och annat mellan sig.

— **Samsökning** av bibliotekskataloger, för att snabbt kunna se var en boktitel eller tidskrift finns.

Bilaga 1: Enkäfrågorna

(insamlade vt 2001)

1 Fakta om skolan

- a) Politisk ansvarsnämnd/huvudman:
- b) Antal årsverken:
- c) Antal elever:
- d) Vilka årskurser:
- e) Program (gy):
- f) Skolans totala budget:
- g) Lokalkostnaden av den totala budgeten:

2 Fakta om skolbiblioteket

- a) Bibliotekets placering och storlek i skolmiljön:
- b) Är det ett integrerat bibliotek:
- c) Öppethållande: antal timmar per vecka
- d) Öppethållande antal timmar per vecka med personal:
- e) Storlek på mediebeståndet:
- f) Är katalogen datoriserad:
- g) Hur många datorer med Internetuppkoppling finns:
- h) Hur många datorer utan Internetuppkoppling finns:
- i) Vad används datorerna under f) till:
- j) Ange övrig teknisk utrustning:
- k) Vilka databaser har ni abonnemang på:
- l) Antal timmar bibliotekarie i biblioteket:
- m) Antal timmar lärarbibliotekarie i biblioteket:
- n) Antal timmar lärare i biblioteket:
- o) Antal timmar assistenter/övriga i biblioteket:
- p) Skolbibliotekets totala budget:

3 Målformuleringar

- a) Finns skrivna målformuleringar för skolbiblioteket:
- b) Finns skolbiblioteket med i den lokala arbetsplanen:
- c) Finns skolbiblioteket med i den kommunala skolplanen:

4 Rektors ansvar

- a) Vad innebär rektors ansvar för skolbiblioteket:

5 Skolbiblioteksverksamhet

- a) På vilket sätt är skolbiblioteket integrerat i den pedagogiska vardagen:
- b) Ingår bibliotekspersonalen i något arbetslag:
- c) Vilken IT-kompetens har bibliotekspersonalen:
- d) Hur sker utbildning i användandet av bibliotek för personal och elever:
- e) Hur arbetar biblioteket för att stimulera intresset för läsning och litteratur

6 Samverkansformer mellan skol- och folkbibliotek

- a) Vilken typ av samarbete finns mellan skol- och folkbibliotek:
- b) Finns skrivna avtal som reglerar verksamheten där skol- och folkbibliotek är integrerade:
- c) Hur ser du på stadsbibliotekets roll:
- d) Görs gemensamma inköp:
- e) Finns en överenskommen inköspolicy:
- f) Finns gemensamma databaser:
- g) Finns delat ekonomiskt ansvarstagande:
- h) Finns någon arbetsplan för samarbetet mellan folk och skolbibliotek:
- i) Finns samarbete mellan gymnasiebiblioteken/skolbiblioteken i kommunen:

7 Samarbetsformer

- a) Deltar bibliotekarien i skolans planeringsarbete:
- b) Var i den pedagogiska organisationen kommer bibliotekarien in:

8 Utvecklingsprojekt

- a) Vilka utvecklingsprojekt arbetar skolan med för att utveckla skolbiblioteket:

9 Resultatuppföljning

- a) Hur tar man reda på om eleven/läraren upplever sig ha nytta av biblioteket:
- b) Vilket är det bästa måttet på en bra biblioteksverksamhet:
- c) Vilka statistikmått använder ni:
- d) Ange antal utlån år 2000 (kalenderår):
- e) Ange antal besök på ert skolbibliotek år 2000 (kalenderår):

10 Mediekostnad

- a) böcker:
- b) tidnings och tidskriftsprenumerationer:
- c) datorer:
- d) licenser:
- e) AV-media:

Bilaga 2a: Mål för Thapperska gymnasiet (Norrköping)

Reviderade 2000-08-01

Bibliotekets vision

- Kunskapsverkstad
- Vägledare till kunskapskällorna
- Skönlitterära upplevelser

Biblioteket är en välutrustad kunskapsverkstad där bibliotekarien, som en del av skolans pedagogiska team, är vägledare till kunskapskällorna och bidrar till att eleverna utvecklas till kritiska forskare i informationsflödet.

Biblioteket är även en källa till skönlitterära upplevelser för elever och personal.

Mål för bibliotekets verksamhet

- * Biblioteket ska ha eleverna som primära användare.
- * Bibliotekets samtliga kunskapskällor ska vara tillgängliga.
- * Biblioteket ska vara vägledare i informationsflödet genom att
  - som bibliotekarie ge vägledning bland alla kunskapskällor..
- * Biblioteket ska vara användarvänligt och inbjudande genom att
  - all litteratur läggs in i den datoriserade katalogen.
  - tidskrifter finns lättillgängliga och tydligt exponerade.
  - ha informativa och trevliga skyltar.
  - ha arbetsplatser för grupparbete.
  - läsplatser och arbetsplatser finns där tystnad och arbetsro erbjuds.
  - ha kopiator för kopiering av material i biblioteket samt privat kopiering. (OBS! med kortläsare)
- * Biblioteket ska utbyta kunskaper och erfarenheter med biblioteksbranschen genom att
  - delta i nationella och lokala nätverk.
  - delta i utbildning och konferenser.
- * Biblioteket ska ha en egen hemsida med aktuella och användbara länkar för informationssökning genom att
  - uppdatera länkar och adresser kvartalsvis.
- * Initiera och utföra utbildning av elever och personal i bibliotekets samtliga källor genom att
  - vid utbildningens början ge grundläggande informativ utbildning i bibliotekskunskap.

- vid fortsatta tema/projektarbeten under utbildningens gång ge fördjupad kunskap i informationssökning och kritisk granskning av information.
- erbjuda personalen utbildning i informationssökning och bibliotekskunskap för att stärka bibliotekets position i skolans pedagogiska utveckling.
- * Informera elever och personal om nyheter i biblioteket genom att
  - informera om nyheter vid arbetsplatsträffar och i NYTTigheter.
  - informera eleverna via hemsida/nyhetsblad.
- * Öka elevernas skönlitterära läsning genom att
  - arrangera utställningar/skrivtävlingar i biblioteket.
  - göra riktade inköp på bl. a. Lättläst och ungdomsböcker.
  - exponera lästips/nyheter samt ge eleverna boktips.
  - samarbeta med lärarna i Läsprojekt.
- * Bidra till att utvidga samarbetet med lärarna inför elevernas informationssökning genom att
  - vara med i skolans pedagogiska diskussioner.
  - delta i skolans IT-grupp och där bidra till IT-strategins utveckling.
  - vara med i skolans resursdiskussioner angående läromedel/biblioteket genom ett s.k. biblioteksråd.
- * Biblioteket ska vara aktuellt, välutrustat och kundanpassat så långt de ekonomiska resurserna tillåter genom att
  - ta fram handlingsplan och beslutsunderlag för resursfördelning/anslag i syfte att utveckla biblioteket i enlighet med ovanstående mål.
  - bevaka och söka möjligheter i att finna projektpengar/bidrag som stödjer målen.
- * Undersöka användarnas förväntningar och tillfredsställelse med biblioteket genom att
  - arbeta tillsammans med biblioteksrådet (där elevrepresentanter ska finnas med) för att utveckla verksamheten.
  - initiera, genomföra och analysera enkätundersökningar.
  - arbeta med ständiga förbättringar för att höja användarnöjdheten.
- * Biblioteket ska ha ett eget avsnitt i skolans arbetsplatsmål.
- * Biblioteket är en integrerad del i skolans verksamhet, så att det blir en naturlig stödprocess till undervisningen.
- * Diskussionen om resursfördelning läromedel/bibliotek är i och med detta naturlig.

Bilaga 2b: Mål för Platenskolans mediatek (Motala)

Reviderade ht 2001

Vision

Vi vill att

— alla elever på Platenskolan ska nå en hög informationskompetens.

Mål

- * Mediateket ska vara ett informationscentrum och en studielokal för elever och lärare.
- * Mediateket ska vara ett centrum för kulturen på skolan och stimulera till upplevelser av litteratur, teater, bild och musik.
- * Mediateket ska vara ett redskap i förverkligandet av läroplanen, Motala kommuns skolplan och Platenskolans lokala arbetsplan.
- * Mediateket ska ge eleverna möjlighet och kunskap att använda informationstekniken i ett meningsfullt sammanhang.
- * Mediateket ska tillhandahålla medier med hög kvalitet i nivå med skolans undervisning.
- * Mediateket ska särskilt uppmärksamma elever med speciella behov.
- * Mediateket har en viktig uppgift i att värna om det fria ordet och att förebygga främlingsfientlighet och rasism genom utställningar och information.
- * Elevinflytande ska ske genom mediateksrådet.

Metoder

- * Mediateksrådet har en rådgivande funktion. Rektor är ordförande, bibliotekarien sekreterare, fyra elever och tre lärare representerar de olika programmen. Rådet sammanträder en gång per termin.
- * Mediateket ska utnyttja bibliotekens fjärrlånenät.
- * Mediateket är öppet under hela skoldagen.
- * Mediateket är en studielokal för enskilt arbete, läsläsning, grupparbete, fritidsläsning och andra tysta aktiviteter.
- * Mediateket lär ut informationssökningsteknik.
- * Mediateket anordnar lyrikvecka med ett speciellt tema varje termin.
- * Mediateket samarbetar med elevföreningar i fråga om övriga program och aktiviteter.

Bilaga 3: Exempel på vad som kan finnas med i avtal mellan skol- och folkbibliotek

Avtal kan skrivas både när biblioteket blir ett integrerat skol- och folkbibliotek och när det är ett folkbibliotek som även används av skolan. Första avtalet kan ha med både starten för samarbetet och den löpande driften.

I avtalet måste man ta hänsyn till att biblioteket både har folkbiblioteksverksamhet och skolbiblioteksverksamhet. Ett folkbibliotek har ett brett ansvar för litteratur och information till allmänheten. Ett skolbibliotek är en pedagogisk resurs för elever och lärare. Mål och arbetsplaner utarbetas gemensamt av skola och folkbibliotek.

Start

Vid en övergång till ett integrerat bibliotek behöver man avtala kring:

- Kostnader och tid för att lägga in skolans bestånd i en gemensam datakatalog.
- Kostnader och tid för kompletteringar av mediebeståndet (inkl. databaser).
- Kompetensutveckling av bibliotekspersonalen i skolans pedagogik.

Avtalets upplösning

Vad ska hända om biblioteket inte längre ska vara integrerat:

- Vilken huvudman äger bibliotekets bestånd? Uppdelning enligt procentsats?
- Personaltid för att separera beståndet i datakatalogen?
- Vem äger datakatalogen som sådan?

Öppettider och personal

För skolan behöver biblioteket vara öppet dagtid. För allmänheten även kvällstid och lördagar. Kan biblioteket ha öppet vissa tider med schemalagda lärare? Kan lärare lära sig utlåningssystemet och låna ut till sin klass.

Avtala också vilka tider som biblioteket inte alls är öppet för besök, ex. mellan 8 och 10 på förmiddagen, för att bibliotekspersonalen ska kunna ha undervisning av grupper, möten och inre arbete som kräver koncentration.

Vilka tider ska det alltid finnas fackutbildad bibliotekarie, och när kan det vara assistent eller lärare? Bibliotekarie behövs ju även för mera strukturerad undervisning i informationssökning och ”bokprat”. Hur mycket sådant ska ingå i avtalet? Skolan kan ev. köpa fler timmar av kommunens folkbibliotek till särskilda insatser.

Personalansvar — vem är arbetsgivare när det gäller anställningar, ledigheter, arbetsmiljöfrågor, kompetensutveckling osv. För bibliotekspersonalen kan det vara en trygghet att tillhöra folkbiblioteket om det skulle bli besparingar med övertalighet som följd.

Kostnaden för kompetensutveckling hör inte självklart samman med arbetsgivaransvaret, utan där kan folkbiblioteket stå för viss allmän biblioteksutveckling och skolan för pedagogisk.

Det är oerhört viktigt att bibliotekspersonalen är med i skolans olika arbetsgrupper och inte bara i folkbiblioteksgrupper. Det handlar om den pedagogiska förankringen.

Lokaler

Vem betalar lokalerna? Vem bestämmer var de ska ligga och vilken omfattning de ska ha? (Gemensamt beslut är väl rimligt, p.g.a. de dubbla funktionerna.) Hur det ska vara nu och vem som tar beslut vid en ev. besparing.

I lokalerna behöver finnas:

- Arbetsplatser för enskilda och grupper. Det måste finnas möjlighet till tyst läsning, så att inte grupparbeten helt tar över.
- Större samlingsrum för undervisning.
- Arbetsrum för bibliotekspersonal.
- Förrådsutrymmen.
- Växplats för medier. När man har sammanfört bibliotekets och skolans samlingar finns troligen ändå inte allt på plats. I början kan det bli små ”egna boksamlingar” på olika ställen på skolan, för säkerhets skull. Med ett väl fungerande bibliotek brukar tilliten växa och därmed också det samlade mediebeståndet.

Mediebestånd

- Hur fördelas kostnaden? Vilka är styrinstrumenten för inköpen (så att varken skolans eller det allmänna beståndet tar för stor del av kakan)?
- Uppkopplingar och prenumerationer av databaser och andra nätverkstjänster.
- Drift och uppdatering av datakatalogens system, kostnader och beslut.

Utrustning (inköp, utbytestid, service, el- och telekostnader, förbrukningsmaterial)

- Datorer, både med uppkopplingar mot Internet och databaser och för ordbehandling.
  - Utrustning som ex. datorprojektor, för undervisning i informationssökning.
  - Skrivare, även pappersförbrukning och färg/toner
  - Kopiator, även driftskostnader och pappersförbrukning.
  - Telefon och fax, även abonnemang och samtalskostnad.
- Service handlar både om kostnader och vart man vänder sig. Räkna med att kopiator och skrivare kommer att användas mycket mer än när biblioteket är folkbibliotek.

Bilaga 4: Bibliotekslag (1996:1596)

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet.

2 § Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek.

Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare.

Varje kommun skall ha folkbibliotek.

3 § På folkbiblioteken skall allmänheten avgiftsfritt få låna litteratur för viss tid.

Bestämmelsen hindrar inte att ersättning tas ut för kostnader för fotokopiering, porto och andra liknande tjänster. Inte heller hindrar den att en avgift tas ut i de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

4 § Ett länsbibliotek bör finnas i varje län.

Länsbiblioteket skall bistå folkbiblioteken i länet med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter.

För den kompletterande medieförsörjningen skall också finnas en eller flera lånecentraler.

5 § Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.

6 § Det skall finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla högskolor. Dessa bibliotek skall inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid högskolan svara för biblioteksservice inom högskolan och i samverkan med landets biblioteksväsen i övrigt ge biblioteksservice.

7 § Kommunerna ansvarar för folk- och skolbiblioteksverksamheten.

Landstingen ansvarar för länsbiblioteken och för biblioteken vid högskolor med landstingskommunalt huvudmannaskap.

Staten ansvarar för övriga högskolebibliotek och för lånecentralerna samt för sådan biblioteksverksamhet som enligt särskilda bestämmelser ankommer på staten.

8 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade samt invandrare och andra minoriteter bl.a. genom att erbjuda litteratur på andra språk än svenska och i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov.

9 § Folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

10 § Länsbibliotek, lånecentraler, högskolebibliotek, forskningsbibliotek och andra av staten finansierade bibliotek skall avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till folkbibliotekens förfogande samt i övrigt samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice.

Bilaga 5: Unescos skolbiblioteksmanifest

Skolbiblioteket förmedlar kunskap och tankar som är grundläggande i ett informations- och kunskapssamhälle. Skolbiblioteket ger eleverna de färdigheter som behövs för ett livslångt lärande. Det ger dem möjlighet att utveckla sin inlevelseförmåga för att de ska kunna ta sitt ansvar som medborgare

Skolbibliotekets uppgifter

Som stöd för studierna erbjuder skolbiblioteket tjänster i form av informationsökning, via litteratur och andra medier. Det ger hela skolsamhället möjlighet att utveckla ett kritiskt tänkande genom att mer effektivt kunna hantera informationskällorna. Skolbiblioteken ingår i ett omfattande biblioteks- och informationsnätverk enligt principerna i Unescos folkbiblioteksmanifest.

Skolbibliotekets personal ger stöd vid användningen av både tryckta och elektroniska informationskällor, alltifrån skönlitteratur till facklitteratur, från både egna och andras samlingar. Skolbibliotekens material är ett värdefullt komplement till läromedel och i undervisningen.

Erfarenheten visar att elevernas förmåga att läsa, skriva, lösa problem och utnyttja informationsteknik förbättras när bibliotekarierna och lärarna samarbetar.

Skolbiblioteket är till för alla i skolsamhället, oavsett ålder, ras, kön, religion, nationalitet, språk, befattning eller social status. Skolbiblioteket skall erbjuda alternativ för dem som inte kan ta del av gängse material och tjänster.

Tillgängligheten till skolbibliotekets samlingar och tjänster bör i enlighet med FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna inte underkastas någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur eller kommersiella påtryckningar.

Lagstiftning, finansiering och samverkan

Skolbiblioteket är en viktig del i en långsiktig utbildningsstrategi, för läskunnighet liksom för ekonomisk, social och kulturell utveckling. Då ansvaret för skolbiblioteken kan vara lokalt, regionalt och nationellt bör det ha stöd av lagstiftning och riktlinjer. Skolbiblioteken skall ha tillräckliga och varaktiga anslag för utbildad personal, material, teknik och annan utrustning. Skolbibliotekets tjänster skall vara avgiftsfria.

Skolbiblioteket är en viktig del i det lokala, regionala och nationella biblioteks- och informationsarbetet.

Då skolbiblioteket delar lokaler och/eller resurser med ett annat bibliotek, t. ex. ett folkbibliotek, skall skolbibliotekets speciella behov beaktas och tillgodoses.

Skolbibliotekets mål

Skolbiblioteket är en del i utbildningsväsendet.

Skolbiblioteket spelar en viktig roll för utbildning och kultur, för att främja läs- och skrivkunskheten och förmågan att söka information.

Skolbibliotekets grundläggande uppgifter omfattar följande:

- Att stödja och främja de utbildningsmål som anges i skolans målsättning och läroplaner.
- Att främja elevernas läslust och lust att lära samt lära dem att bli biblioteksanvändare.
- Att erbjuda möjligheter att skapa och använda information som en väg till kunskap, förståelse, fantasi och glädje.
- Att ge eleverna träning att värdera och använda information, oavsett form, samt ge dem insikt och förståelse för olika kommunikationsformer
- Att ge tillgång till såväl lokala och nationella som globala resurser för att öka förståelsen och ge insikt om olika idéer, erfarenheter och åsikter.
- Att anordna aktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet.
- Att tillsammans med elever, skola och föräldrar verka för att uppnå skolans målsättning och främja insikten om att åsiktsfrihet och tillgång till information är förutsättningar för medborgaransvar och för delaktighet i ett demokratiskt samhälle.
- Att främja läsning.
- Att verka för att skolbibliotekets resurser görs tillgängliga inom och utanför skolan.

Skolbiblioteket kan fullgöra dessa uppgifter genom att upprätta handlingsplaner och utveckla sina tjänster, genom urval och anskaffning av lämpliga informationskällor samt genom att erbjuda vägledning och undervisning med hjälp av utbildad personal

Bemanning

Den fackutbildade skolbibliotekarien har ansvar för ledning och planering av arbetet. Skolbibliotekarien och övrig personal ansvarar även för samarbete med skola, folkbibliotek och andra aktörer.

Skolbibliotekariernas roll kan variera beroende på anslag, läroplaner och undervisningsmetoder samt på nationella juridiska och ekonomiska förutsättningar. Kunskaper i biblioteksadministration, informationshantering och pedagogik är en förutsättning för att bedriva en effektiv skolbiblioteksverksamhet.

I en värld där samverkan betyder allt mer måste skolbibliotekarierna ha den kompetens som behövs för att stödja elever och lärare vid informationssökning. Skolbibliotekarierna bör därför ges möjlighet till fortlöpande kompetensutveckling.

Ledning och förvaltning

En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter

- Att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna,
- Att skolbiblioteket organiseras och drivs professionellt,
- Att skolbiblioteket är öppet för hela skolsamhället och att det är en del av det omgivande samhället,
- Att samarbete med skola, föräldrar, andra bibliotek samt med lokalsamhället uppmuntras.

(Återgivet med tillstånd av Svenska Unescorådet.)

Folkbiblioteksmanifest

Unesco har även ett folkbiblioteksmanifest (1994). Där står det bl.a:

Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

Unesco uttrycker i detta manifest sin tilltro till folkbiblioteket som en levande kraft för främjandet av utbildning, kultur och information och som en viktig drivkraft i strävan efter fred och andlig utveckling.

Litteratur

Eliasson, Anette och Lindö, Rigmor. Det öppna lärorummet som grogrund för kunskapande. Stockholm, Skolverket, 1999. 95 s.

Gustafsson, Jan-Eric och Myrberg, Eva. Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat. En kunskapsöversikt. Stockholm, Skolverket, 2002. 192 s.

Hasselrot, Titti. Allas bibliotek. En idébok om att integrera bibliotek. Stockholm, Skolverket och Statens kulturråd, 2001. 56 s. (Finns även som pdf-dokument på Skolverkets hemsida www.skolverket.se)

Hasselrot, Titti och Sundin Beck, Ulla. Viljan att lära. Om lärandets drivkrafter och skolbibliotekets möjligheter. Lund, Bibliotekstjänst, 2002. 140 s.

I nöd och lust. En metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek. Stockholm, Statens kulturråd, 1991. 80 s. (Rapport från Statens kulturråd 1991:7)

Limberg, Louise. Att söka information för att lära. En studie av samspel mellan informationssökning och lärande. Borås, Valfrid, 1998 (äv. 2001). 281 s.

Limberg, Louise, Hultgren, Frances och Jarneving, Bo. Informationssökning och lärande. En forskningsöversikt. Stockholm, Skolverket, 2002. 193 s. (Finns även som pdf-dokument på Skolverkets hemsida.)

Limberg, Louise, Skolbibliotekets pedagogiska roll. En kunskapsöversikt. Stockholm, Skolverket, 2002. 101 s. (Finns även som pdf-dokument på Skolverkets hemsida.)

Regeringen. Samverkan, ansvar och utveckling. Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning. Stockholm, Riksdagen, 1999. 122 s. (Regeringens skrivelse 1998/1999:121)

Sahlström, Ingegerd, Läromedel - specifikt. Betänkande om läromedel för funktionshindrade. Stockholm, Fritzes, 2003. 280 s. (SOU 2003:15) (Finns även som pdf-dokument på Utbildningsdepartementets hemsida <http://utbildning.regeringen.se>)

Skolbibliotek i fortsatt medvind. Fler idéer och modeller. Artiklar ur Barn & Kultur 1994-2002. Lund, Bibliotekstjänst, 2002. 184 s.

Skolbiblioteken i Sverige. Kartläggning, analys och probleminventering. Stockholm, Statens kulturråd, 1999. 109 s. (Rapport från Statens kulturråd 1999:1)

Skolbiblioteken i Sverige. Sammanfattning och uppföljning 1999-2001. Stockholm, Statens kulturråd, 2001. 21 s.

Stenström, Tua. Kultur som redskap för språkutveckling. Stockholm, Svenska Kommunförbundet och Statens kulturråd, 2002. 40 s.

Säljö, Roger. Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv. Stockholm, Prisma, 2000. 279 s.

Ögland, Malin. Skolans bibliotek. Om att utveckla samarbetet mellan skolbibliotek och arbetslag. Stockholm, Statens kulturråd, 2002. (Finns även som pdf-dokument på Kulturrådets hemsida www.kur.se)

80-talisterna kommer. Om kollektiva egoister, självuppoffrande livsnjutare och andra ungdomar. Fürth, Thomas m. fl. Uppsala, Konsultförl., 2002. 141 s.